

aparata parole su se počele mijenjati u pravcu socijalističke i komunističke propagande uz žestoko postiskivanje isticanja nacionalnosti. Dukovski je kritizirao pogreške vlasti prema Talijanima ali i Hrvatima zaključujući da je politički elitizam bivših socijalnih marginalaca izigrao povjerenje naroda na području Istre, te je došlo do istog procesa kakovog smo nalazili u Istri u vrijeme međuratnog fašizma.

U zaključnom, desetom poglavlju, Dukovski kaže da su svi svjetovi istarski povezani u mrežu vidljivih i nevidljivih veza stvarajući ipak jedinstvo postojanja i suživota. Ističe osobenosti Istre koja doživljava češće mijene kao i to da se od 1918. gospodarski i kulturni i politički elitizam ne podudara, što je oznaka i fašizma i komunizma. Dukovski zaključuje da je kulturni elitizam ipak i u takvim vremenima stvarao univerzalne vrijednosti u književnosti i slikarstvu, tvrdeći da »je to povijest koja bi mogla imati vrijednost i u budućnosti«. Mislim da i ovaj prikaz knjige Dukovskog treba zaključiti njegovom završnom rečenicom: »Prošlost za budućnost.«

Smatram da djelo treba biti neobvezujuće štivo za one koje zanimaju crtice i međuljudski odnosi u istarskim gradovima i na selima, te da to bude knjiga »za dušu« i međusobno poznavanje Istrana i ostalih Hrvata, iako smo daleko od toga da Dukovskom negiramo izuzetnu profesionalnost i kvalitetu. Dukovski se koristio građom civilnih komesarijata iz vremena talijanske vladavine u Istri, ali i sudskim arhivama, ostavštinama pojedinih obitelji, pročešljavši sve arhive i biblioteke, gdje se građa mogla naći. Svoju je u knjigu opremio brojnim slikama običnih malih ljudi, prvi put objavljenima, koje oživljavaju jedan do sada neviden svijet omogućavajući da se saživimo s istarskim društvom i da ga bolje shvatimo i razumijemo.

Dukovski koristi metodu nehistorijskih znanosti, ali u želji da napiše povijesno djelo on vodi mnogo računa o vremenu, te tako dobiva vrlo neuobičajene efekte u okviru povijesti mentaliteta. Jezik djela je osvježavajuće nov, fascinantan. Zapažanja su lucidna i povijesno kvalitetna.

Mislim, da prva knjiga Darka Dukovskog ukazuje na izuzetnost povjesničara, koji unosi nove pri-stupe u hrvatsku povijest, zalažući se za povijest svakidašnjice ili povijest mentaliteta, a za što mu svakako pomaže i njegovo filozofsko obrazovanje, jer je studirao i povijest i filozofiju.

Želimo da što prije izađe druga knjiga – *Drhtaji istarskog povijesnog bila*, jer mi se čini, da je povijesna znanost Istre na kraju 20. stoljeća dobila odličnog znanstvenika i odličnog povijesnog pisca, koji će znati prenijeti svoje znanje i u 21. stoljeće.

Mira Kolar-Dimitrijević

Jadranski zbornik

Prilozi za povijest Istre, Rijeke, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara, *Bibliografija*, sv. 17, god. 1996. – 1997. Pula – Rijeka 1997, str. 1-194

Jadranski zbornik izdaju Društvo za povijest i kulturni razvitak Istre u Puli i Povijesno društvo Rijeka. Prvi je godišnjak tiskan 1956. i bio je rezultat napora, djelovanja i istraživačkog rada prve generacije hrvatskih povjesničara i arheologa Istre, Rijeke i Kvarnerskih otoka. Izlazi, uz određenu nereditovitost u pojavljivanju pojedinih svezaka – poglavito iz financijskih razloga, sve do danas. Najnoviji broj sadrži bibliografiju radova objavljenih u sv./god. 1./1956. do 14./1991. Bibliografija, koja je urađena u povodu 40. obljetnice objavljivanja I. godišnjaka *Jadranskog zbornika*, obuhvaća ipak samo 35-godišnju djelatnost uredničkih odbora zbornika, jer još nije objavljen 15. i 16. svezak kojeg priprema pulski dio zajedničkog uredničkog odbora. Stoga je ovaj svezak i označen kao 17.

Bibliografiju 14 svezaka *Jadranskog zbornika*, uvodnu studiju i sve neophodne napomene za korištenje i snalaženje u bibliografiji uradio je Darinko Munić. Tekst o povijesti pokretanja zbornika,

obilježjima objelodanjenih radova, tematsko-sadržajnim usmjerenjima i, dakako, autorima, naslovio je »Četrdeset godina 'Jadranskog zbornika' – vrijeme zajedničkog trajanja.« Utvrdio je da je pokretanje zbornika imalo višestruke razloge, ali da svakako treba naglasiti tri, koji su prisutni u cijelom tijeku izlaženja: »*prvo*, godišnjak je trebao omogućiti objavljivanje radova hrvatskim povjesničarima i predstavljanje rezultata njihova rada, *drugo*, godišnjakom se željela ispuniti praznina u znanstveno-stručnim edicijama o Zapadnoj Hrvatskoj, tj. Kvarnerskom primorju i otocima i istarskom poluotoku, te primorskom dijelu Slovenije, i *treće*, godišnjak je trebao omogućiti znanstvenu raspravu s talijanskim stručnjacima i njihovim edicijama koje su već imale dugu i respektabilnu tradiciju« (18). D. Munić ističe da su na stranicama zbornika objavljivali radove mnogi arheolozi i povjesničari različite usmjerenosti, dakle uz klasične povjesničare i povjesničare umjetnosti, i povjesničari književnosti i jezika, prava i pravnih ustanova, gospodarstva, crkve i crkvenih odnosa, graditeljstva, kulture, odnosno, kako on to kaže »obrađivači i pisci o cjelokupnosti vremena prošlog« (23). Dakako, težište je bilo na suradnicima sa domicilom u Zapadnoj Hrvatskoj, ali je zbornik uvijek bio otvoren svima koji su se sadržajno-tematski uklapali u njegov program. D. Munić nazire i nudi podjelu na nekoliko generacija stručnjaka školovanih poslije Drugoga svjetskog rata koji su surađivali u zborniku, ali ovom prigodom dovoljno je navesti tek jedan niz osoba kako bi se posvjedočilo o značenju *Jadranskog zbornika* među povjesničarskim publikacija i u ukupnosti znanstvenih rezultata hrvatske historiografije. Suradnici u prvim svescima su bili: Vinko Antić, Boris Bačić, Radojica F. Barbalić, Tatjana Blažeković, Herman Buršić, Stjepan Frančišković, Vanda Ekl, Danilo Klen, Milivoj Korlević, Berislav Lukić, Oleg Mandić, Branko Marušić, Radmila Matejčić, Stefan Mlakar, Iva Perčić, Josip Perišić, Tone Peruško, Zlatko Vince, Đorđe Milović, Milan Zjačić, pa, Stjepan Antoljak, Maja Bošković-Stulli, Ivan Erceg, Oliver Fio, Cvito Fisković, Miroslava Despot, Zlatko Herkov, Branko Kojić, Milko Kos, Bogdan Krizman, Josip Luetić, Hrvoje Matković, Mijo Mirković, Bernard Stulli, Dragovan Šepić, te, kasnije, Miroslav Bertoša, Vesna Jurkić, Davor Mandić, Mario Mikolić, Darinko Munić, Mihael Sobolevski, Petar Strčić i još mnogi drugi.

U uvodnoj studiji D. Munić je opširno ukazao i na tematsko-sadržajni sklop *Jadranskog zbornika*. Smatra da su objavljeni radovi poglavito doprinos arheologiji i povijesti, ali i povijestima ostalih znanstvenih disciplina, društvenih, humanističkih i prirodnih. U središtu pozornosti je područje današnjih županija ličko-senjske, primorsko-goranske i istarske. Obuhvaćena su sva povijesna razdoblja od pretpovijesti, početaka civilizacijskih tragova, grčkog i rimskog doba, Bizanta i začetaka franačke vlasti, naseljavanja Hrvata u Istri i na Kvarnerskom području do najnovijih jugoslavensko-talijanskih međudržavnih odnosa. U objavljenim radovima razmatra se problematika ratovanja, političkih odnosa, ali i manufaktura, prometa, stvaranja lučkih emporija, osnivanja i djelovanja tvornica, naobrazbe, graditeljstva, pisma itd.

Bibliografija *Jadranskog zbornika* sastoji se od »Popisa radova objavljenih u *Jadranskom zborniku*« (37-88), »Popisa sažetaka na stranim jezicima: talijanskom, engleskom, njemačkom i francuskom« (89-126), »Osnovnih podataka o zbornicima« (127-135), te, na kraju sveska, »Kazala osobnih i zemljopisnih imena te pojmova« (139-186). Dodana su i dva tabelarna pregleda na kojima su brojčano prikazani podaci o objavljenim tekstovima i priložima.

»Popis radova objavljenih u *Jadranskom zborniku*« sadrži ukupno 632 bibliografske jedinice od čega je 15 ukaznica o zajedničkom autorstvu odnosno autoricama s dvostrukim prezimenom. Ukupno je obuhvaćeno 155 potpisanih autora. U bibliografiju su uvršteni svi objavljeni radovi tj. članci i rasprave, građa, stručni radovi, diskusije, ocjene, prikazi, osvrti, bilješke, priopćenja, *in memoriam*. Naznačeni su i podaci o pojedinim radovima pripadajućim priložima, ilustracijama, slikama, crtežima, fotografijama, kartama, faksimilima itd. Bibliografske se jedinice nižu abecednim redom prema početnom slovu prezimena autora bez obzira na vrstu rada. Ipak, naslovi originalnih, izvornih članka, rasprava i priloga otisnuti su *debljim* slovima. Te naslove, odvojene kosom crticom, prate naslovi pojedinih sažetaka na stranom jeziku otisnuti *kurzivom*. Posebni ispis naslova sažetaka na stranom jeziku, koji inače nije uobičajen, učinjen je, kako autor kaže u želji da »bibliografija barem jednim svojim dijelom, koji je i najvažniji, bude pristupačna i stranim korisnicima« (33). Osnovni podaci o zbornicima sastoje se od obavijesti iz impresuma svakog pojedinog zbornika. Tako su korisnici bibliografije u mogućnosti saznati informacije, osim o autorima i pojedinim radovima, i o ostalim suradnicima važnim za izlaženje zbornika kao i određene opće podatke o zbornicima.

Jadranski zbornik sv. 17 sa temeljito i svestrano urađenom bibliografijom prijašnjih 14 svezaka svakako je dragocjeno vrelo obavijesti i podataka o stupnju istraženosti povijesti Istre, Rijeke, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara. On, dakako, svjedoči o naporima uredničkih odbora i znanstvenim dostignućima mnogih autora, prilikama i usmjerenjima u hrvatskoj historiografiji u razdoblju od 1956. pa do 1991. Može se prihvatiti mišljenje D. Munića, autora ove bibliografije, da »bibliografija, bila ona opća ili specijalna, s komentarima ili bez njih, jest priručnik koji istraživaču postaje nužan od trenutka kada se pred njega postavi znanstveno pitanje. Na tom prvom stupnju u poniranju u nepoznato bibliografija kao dio pripremnih radova, ali na kraju u okviru studijskih, sintetskih radova, daje odgovor o onome što je do trenutka njezine objave napravljeno. Naposljetku svaka bibliografija, pa tako i ova za potencijalnog je istraživača štednja vremena, a u svijetu suvremenih elektronskih računalnih pomagala ona je mnogostruko uporabljivija« (30). To doista u punoj mjeri vrijedi za ovu bibliografiju, temeljitu i opremljenu mnogim pomagalima.

Marijan Maticka

Jasna Adler: *L' Union Forcee: La Croatie et la Creation de L'etat Yougoslave (1918)*

Georg, Collection L'Orient proche,
Textes politiques, 1997, 414 str.

Jasna Adler nastavnica je na Odsjeku opće povijesti Filozofskog fakulteta u Ženevi. Doktorila je političke znanosti, a napose istražuje povijest Habsburške Monarhije i zemalja jugoistočne Europe. *Iznuđeno ujedinjenje: Hrvatska i stvaranje jugoslavenske države (1918)* je skraćena i prerađena verzija njezine doktorske disertacije obranjene na *l'Institut Universitaire de Hautes Etudes Internationales* u Ženevi.

Knjiga se sastoji od slijedećih osnovnih dijelova: »Uvod« (7-8 str.); »Hrvatska, Monarhija i jugoslavensko pitanje« (9-68 str.); »Rat« (lipanj 1914 – lipanj 1918) (69-134 str.); »Ljeto 1918« (135-212 str.); »Jesen 1918« (23. rujna – 29 listopada) (213-278 str.); »O kratkom životu jedne države (29. listopada – 1. prosinca 1918)« (279-346 str.), »Zaključak« (347-356 str.), »Karte«, »Bibliografija«, »Bilješke« i »Kazala«. Autorica se koristila fondovima u bečkom *Kriegsarchiv, Haus-Hof und Staatsarchiv*, zagrebačkom Hrvatskom državnom arhivu, Arhivu Dalmacije u Zadru i Archives SDN u Ženevi. Dakako, uzela je u obzir i tiskane izvore te neka memoarska djela. Popis izabrane literature svjedoči o poznavanju radova nastalih unutar raznih historiografija, navlastito hrvatske, mađarske, francuske, austrijske, rumunjske, njemačke, talijanske, srpske, slovenske itd.

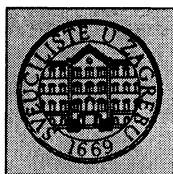
Osnovni istraživački cilj J. Adler bio je odgovoriti na pitanja: Kako je Hrvatska postala sastavni dio jugoslavenske države? i Kako je tekao proces ujedinjenja sa Srbijom? Dakako, to je zahtijevalo razmotriti fenomene vezane uz povijest propasti Austro-Ugarske i, zatim, jugoslavensku povijest. Autorica se pri tome nije opredijelila isključivo ni za uobičajenu tezu o nužnosti propasti Monarhije zbog njezine multinacionalnosti i unutarnjih nacionalnih problema, a ni za pristup isticanja prednosti Monarhije i naglašavanja uglavnom vanjskih (međunarodnih) činitelja njezina nestanka. Njezin prinos izučavanju propasti Austro-Ugarske trebao bi biti u pokazivanju događanja koji su doveli do odvajanja Hrvatske od Monarhije.

Veliki je broj pitanja na koja je u sklopu takvog pristupa nastojala naći odgovore: Kakvi su bili hrvatski zahtjevi? Jesu li hrvatski zahtjevi za većom samostalnošću značili cijepanje Monarhije? Tko su bili nositelji političke aktivnosti? Kakve su bile akcije i reakcije u Monarhiji – cara, austrijskih i mađarskih vladajućih krugova? Kako je tekao proces odvajanja Hrvatske? Kakvo su značenje u tom kontekstu imali izvanmonarhijski činitelji, napose savezničke vojne akcije i diplomatske odluke, a koju su ulogu odigrale unutarmonarhijske prilike? Istodobno to je i niz pitanja u svezi sa srpskom politikom i stvaranjem nove države koja je obuhvaćala Slavene sa juga Monarhije i Srbiju.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

30

ZAGREB 1997.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Stipe Botica

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Maticka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 166, fax. 385 1/ 6156 879
Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5.X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Tehnički urednik
Krešo Turčinović

Naslovna stranica
Iva Makvić

Lektura i korektura
Ljiljana Cikota

Prijevod sažetaka na engleski jezik
Marina Denona-Krsnik

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949. 75

RADOVI 30

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. – Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, 1997.
– 372 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X

Kompjutorski slog i prijelom
Krešo Turčinović

Tisak
KRATIS – Zagreb

Tiskanje završeno u ožujku 1998. godine

Naklada
500 primjeraka